GERUSALEMM: BELT TA' TLIET RELIGJONIJIET

Mill-quċċata ta' l-għolja taż-Żebbuġ quddiem l-Interkontinental Hotel, ħdejn l-Imkien fejn Ġesù beka għaddehra tal-belt, tista' tara t-tliet Ġerusalemmijiet mifruxa quddiemek bħal mappa fi ktieb ta' l-iskola.

Fuq il-lemin tilmaħ 'il Ġerusalemm Għarbija, fejn bejjiegħa u xerrejja Għarab u uffiċjali tal-Ġurdan kienu jgħammru qabel il-gwerra. Il-Moskija ta' Muħammed tolqot l-għajnejn u tiġbed il-ħarsa ta' kulħadd bl-għoli tagħha fuq il-bini kollu bajdani tal-Għarab. Mibdija mis-Sultan Abdul-Malek Iben Marwin fis-sena 687 W.K., din il-Moskija hi, mingħajr dubju, mudell ħaj u mill-aqwa tas-sengħa Għarbija, u xogħol tassew tal-għaġeb bħala bini reliġjuż mill-isbaħ. Dan l-aħħar, is-sultan Hussein kien dar dawra sewwa ma' din il-Moskija, t-tiswijiet meħtieġa li swew ħafna u

Ir-Rev.mu P. Constantinu Koser, Ġeneral ta' l-Ordni Franġiskan iżur l-Art Imqaddsa.

żejjinha b'xogħlijiet u bi xbihat tal-mużajk imdieheb li jerfgħu r-ruħ misilma. U, l'hawn u l'hemm, kliem sabiħ imqabbel fl-ilsien Għarbi mnebbaħ mill-Quran, u t-tleblix ta' madum imżewwaq u ħġejjeġ imlewmin, jimirħu ħarqien fid-dija tal-ġenna musulmana. Xejn ma hemm, ebda sinjal ma fadal li jista' jixhed il-gwerra li dan l-aħħar hemmhekk ġrat; biss tebgħa ċkejkna li ħalliet bażuka maħruba fuq wieħed mill-ħitan ta' barra, u dawra toqob fuq il-bieb tal-bronż magħmula mis-suldati ta' Iżrael meta qaċċtu s-serratura.

ĠERUSALEMM IL-ĠDIDA

Fuq ix-xellug ta' Ġerusalemm il-dawk l-officini għoljin sas-sema, dawk il-lukandi sbieħ u ta' lussu, u dawk is-swali għonja u ta' l-aqwa ġmiel, jagħtu xhieda ta' dehnijiet qawwija u li jimxu maż-żmien: ħolma mwettqa mil-Lhud mxennqa għal darhom sa minn bosta sekli.

Il-belt hi mdawra b'għoljiet li jimbarraw il-ħarsa ta' min ikun irid

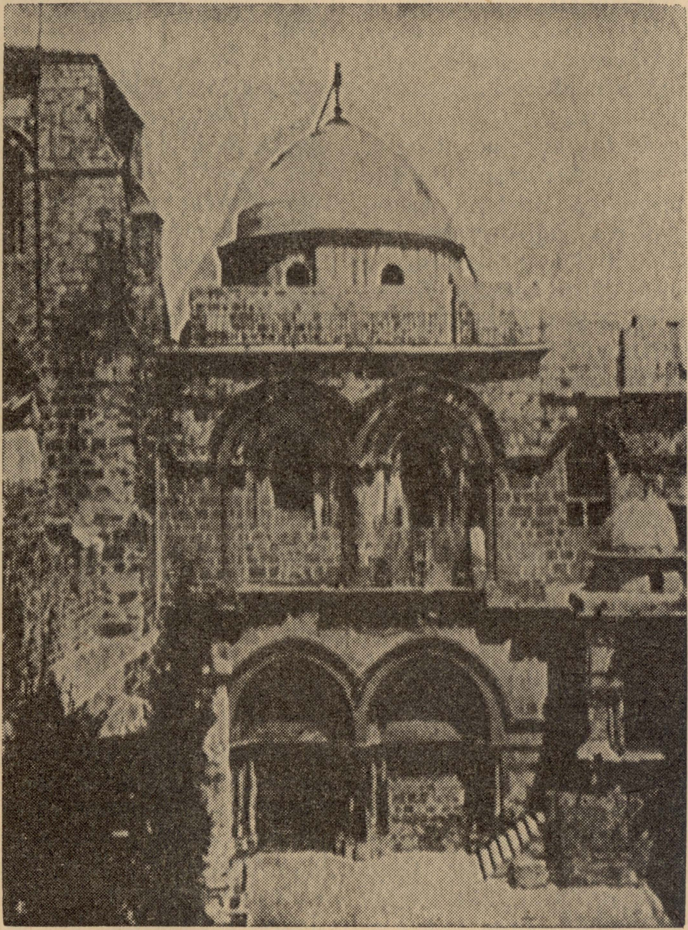

Faċċata tal-Bażilka tal-Qabar ta' Kristu.

iħares 'il hemm mill-belt. Sema kaħlani, qatt imsaħħab, jaħkem leqqieni fuq wied mimli dawl, fejn il-ħars u l-ħsejjes jgħaddu min-naħa għall-oħra mingħajr ebda rażan.

WIED TA' KEDRON

Bejn l-għolja taż-Żebbuġ u l-belt hemm il-Wied ta' Kedron bil-Ġnien tal-Ġetsemani, mimli b'siġar taż-Żebbuġ, li wħud minnhom jafu żmien Ġesù Kristu. Bejn l-għoljiet u l-ġnien hemm ċimiterju mċarrat b'gandotti magħmula mis-suldati tal-Ġurdan, li ħallew warajhom għodda ta' gwerra u sniedaq tal-għuda, meta ħarbu mlebbtin quddiem il-mixi mgħaġġel tal-ġgajtiet ta' Iżrael.

Il-Knisja tal-Qabar ta' Kristu, bħal Moskija tal-Misilmin, qiegħda wkoll tiġi msewwija, mirfuda, msaħħa. Ix-xogħol iva, sejjer xi ftit bil-mod, għax it-tfixkil, m'hemmx xi ngħidu, huwa kbir ħafna. Plieri, għoljin għoljin, kienu jirfdu il-bażilka minn ġewwa u minn barra, donnu mingħajr dawk il-knisja kienet tiġġarraf.

Il-ftit ġir li kien waqa' fil-gwerra ma setax jitqies bħala tiġrif, li kien jitlob malajr-malajr tiswija u rifda fil-bażilka. Irħieb: Griegi, kattolki, Armeni, Surjani u Kopti, kienu baqgħu hemm ġewwa jorqdu u jieklu, jitolbu u jgħassu bħalma għamlu qabel għal sekli sħaħ.

IL-QABAR TA' DAVID

Dan il-Qabar ta' David kif jgħidu, jinsab fi kripta mibnija mis-suldati tas-Salibjin (Kruċjati) fuq l-imkien fejn kien hemm id-dar ta' Ġwann-Marku, u fejn Ġesù kien ġie maddixxipli tiegħu għal l-Aħħar Ċena. Minaret, għoli, għoli, fuq Qabar David, hemm mibni, qisu jinfed is-sema, għax dik il-knisja hi wkoll Muskija: isem David hu isem qaddis u ta' qima għal Lhud, għall-Insara u għall-Misilmin.

GĦAJTA TA' GWERRA

Ebda belt fid-dinja kollha m'hi hekk li tiġbdek u ssaħħrek daqs Ġerusalem. L-isem tagħha biss hu bħal seħer li jqanqal fir-ruħ — ukoll ta' dawk li qatt ma rawha jew żaruha — qima, ġibda, devozzjoni; u għalhekk, huwa l-għajta tal-gwerra tal-ġgajtiet ta' Iżrael f'kull ħbit ma' l-għedewwa tagħhom:- JERUXALAJOM.

Bħala belt, Ġerusalemm hi belt qaddisa minħabba t-tliet reliġjonijiet li hemm meqjuma. David, Kristu u Muħammed huma meqjumin mil-Lhud, mill-Insara u mill-Misilmin. Ilhom aktar minn tlett elef sena, l-ġnus, jitlewmu, jissieltu u jitqabdu bejniethom għal din ir-roqgħa art. U dan l-aħħar, wara taqbida ta' sitt ijiem, il-Lhud ħadu taħt il-ħakma tagħhom it-taqsima l-qadima tal-belt, li kienet taħt il-Ġurdan. Il-Lhud rebbiħin, fost il-ferħ, u biki ta' ferħ, dlonk għamlu stqarrija: li qatt ma jitilqu minn taħt il-ħakma tagħhom il-Ġerusalemm li Ġerusalemm tkun belt miftuħa għal ġnus kollha. Minkejja t-talba tal-Papa u ta' oħrajn fost il-ġnus biex Ġerusalemm tkun belt internazzjonali, ma tantx hemm tama li Iżrael tħalli dan iseħħ.

ABRAM

Sew il-Lhud u kemm l-Għarab jafu lil Abram, li xi 2000 sena Q.K. kien mexxiehom minn Ur lejn l-għarb (il-punent), bħala missierhom. Il-Lhud jgħidu li huma mnisslin minn Iżakk, bin Abram, u minn Xara (Sara); l-Għarab ġejjin minn Ixmajel, iben Agar, il-qaddejja ta' Xara, mart Abram.

Wara snin ta' ħajja mexxejja 'l hawn u 'l hemm, il-Lhud kienu waqfu u bdew jgħammru fil-Palestina, fejn bdew jaħartu l-art u jiżirgħuha. Għall-ħabta tas-sena 1000 Q.K., David rebaħ f'taqbida URUXALIM, fejn b'amar il-Mulej, waqqaf saltnatu, xtara qiegħa għad-dris u bena artal għall-qima tal-Mulej. Wara, imbagħad, Salamun, iben David, bena b'amar t'Alla wkoll it-Tempju ta' Ġerusalemm.

L-Anġlu fuq il-Qabar iħabbar lill-Maddalena li Kristu: Surexit: non est hic!. . .

MA NSEW QATT

Għalkemm meta r-Rumani kienu sallbu 'il Kristu, għal ħabta tas-sena 33 W.K., huma sejħulu "Sultan tal-Lhud", kienu iżda l-għorba li għarfuh bħala l-Messija mħabbar mill-Profeti.

It-Tempju ta' Salamun u ta' warajh (ta' Erodi), inqerdu fost tilwim u ġlied ma' l-Assirji, Babiloniżi Eġizzjani, Surjani u Rumani; iżda l-Profeti ma ħallew qatt lil-Lhud jinsew lil Ġerusalemm, l-anqas meta kienu meħudin għal żmien twil fil-jasar.

Wara r-rewwixta ta' bejn is-snin 66-70 W.K., Ġerusalemm ma baqgħetx belt lhudija. Titu, f'isem Ruma, ġarraf sa l-art it-tempju mibni minn Erodi u ġarr il-Gandlier tas-Seba' Friegħi lejn Ruma. Fis-sena, imbagħad, 135, rewwixta oħra wasslet għall-eżilju tal-Lhud kollha kemm huma, u Adrijanu, bena belt rumana ġdida, b'tempju ta' Veneri fuq il-Qabar fejn kien midfun Ġesù Kristu, fil-waqt li l-imkien tat-tempju tal-Lhud wara ftit taż-żmien sar miżbla.

WARA KOSTANTINU

Ġerusalemm, għal tliet mitt sena sħaħ, kienet belt nisranija, wara li Kostantinu, bin Elena, kien għażel ir-Reliġjon ta' Kristu bħala r-Reliġjon Ewlenija tal-Imperu Ruman, fis-sena 326 W.K. Sant Elena, Omm Kostantinu, kif jingħad, sabet il-veru Salib li fuqu kien miet Ġesù, u bniet ħafna tempji wkoll (Xi wħud iżommu lil Elena bħala l-aqwa arkejologu tad-dinja).

Il-Misilmin iżommu li Mawmettu, maħtur u magħżul għall-qadi t'Alla, fis-sena 610, mill-Anġlu Gabriel, kien iżomm u jifhem li l-Profeti tal-Lhud u ta' l-Insara huma bħala għal kollox, għalkemm huma qablu; il-belt qaddisa tagħhom hi wkoll il-belt qaddisa tiegħu: Ġerusalemm. Wara l-mewt ta' Mawmettu (640 w.k.) il-Misilmin ħatfu taħt idejhom mill-Imperu nisrani 'l Ġerusalemm; iżda ħallew lill-Insara jżuru l-Belt kemm iridu u lil-Lhud ukoll jgħammru fiha. (Jekk Sant Elena kienet fetħet iż-żmien tal-pellegrinaġġi għal Ġerusalemm, saż-Żmien tan-Nofs kien hemm industrija

sħiħa tat-turiżmu! Il-WYF of Bath ta' Chaucer, li marret l-Art Imqaddsa għall-inqas tliet darbiet, ma kenitx xi eċċezzjoni).

Fis-seklu ħdax, l-imberfel kalif Hakim, bla ma ntebaħ, ta bidu għal kruċjati, ġgajtiet tas-Salibijin, meta mar ġarraf il-Knejjes insara u żamm iż-żawwara li ma jersqux lejn Ġerusalemm. Fuq mitejn sena damu jissieltu l-Insara u l-Misilmin għall-kisba ta' l-Art Imqaddsa. L-Insara żammew taħt il-ħakma tagħhom 'il Ġerusalemm għal qisu disgħin sena, meta fl-1187 il-Misilmin reġgħu rebħuha għal taħt idejhom. Ma' dwar l-1170, Sulejman il-Manifiku sebbaħ il-belt u reġġagħha għall-ġieħ ta' l-Misilmin ħakmu fuq Ġerusalemm sas-sena 1917, meta f'dik is-sena, il-Ġeneral Allenby rebaħha u daħal fiha bis-suldati ngliżi.

Kien beda żmien ieħor.

Fr. Norbertu Ellul Vincenti,
O.F.M., B.A.

TIDĦAK BĦAL PETTINE

F'dar ta' nies għonja u puliti xi ħbieb li hemm kienu nġabru, kienu jitħadtu u xi wħud jfaħħru l-kwalitajiet sbieħ ta' waħda Sinjurina; wieħed minn dawk li kien hemm, qal: "L-aktar li nammira fis-Sinjurina dik id-daħka ta' fommha . . . . għav tidħak donnha bħal *pettine*". "X'inti tgħid", qalulu. — "Iva, għax meta tidħak turi snienha kollha.

* * * *

BLA SNIEN

F'Eżami: — L-Eżaminatur lill-wieħed student, staqsieh: Taf iġġibli eżempju ta' xi annimal minn dawk li jreddgħu u huma bla snien?

— Iva, Sur Professur, qallu l-istudent.

— Tajjeb, semmili xi wieħed għallinqas.

— Nanti, Sur Professur, in-Nanna tiegħi.

* * * *

KIEL TLIET MEZZANINI

— Karm, ħaristx xejn kemm naqas u għolob is-Sur Turu? Għandu jkun maħsus sewwa: anqas sura ma baqagħlu!

— Marid, ngħid, is-Sur Tur, u jonqos żgur: dak f'sena kiel u qered fi drawwiet ħżiena tliet mezzanini! . . . .

— Dan juri, mingħajr dubju, li s-Sur Tur marid bil-marda tal-ġebla!...

* * * *

JERĠGĦU JEŻAMINAWH!

Arturu ma għaddiex fl-eżamijiet tas-sena, u rċieva telegramma mill-ġenituri tiegħu biex ikunu jafu r-riżultat. Hu wegibhom hekk:

— Maħbubin ġenituri tiegħi, l-eżamijiet irnexxew, u rnexxew hekk tajjeb, li l-eżaminaturi jixtiequ jerġgħu jeżaminawni għax-xahar ta' Ottubru li ġej. Berkuni. — Arturu.